

סימן יח

בענין סוכה בבית המקדש

התוספת

התוספת

בש"ע או"ח סימן תרל"ט ס"ב כתב הרמ"א דיש לפטור שינה בסוכה משום דמצות סוכה איש וביתו ובמקום שא"א לישן עם אשתו פטור, ובמג"א ובבהגר"א שם כתבו דמקורו מהכא דכהנים פטורים בעידן עבודה ע"ש. ולכאורה צ"ע דהא הכא אמרינן דהכהנים פטורים בשעת עבודה מסוכה בין באכילה ושתיה ובין בשינה משום דאסורין בנשותיהן ואין מתקיים מצות סוכה איש ואשתו וא"כ מ"ש התם דפטר הרמ"א מטעם דאי"ז איש ואשתו רק משינה, ולדעת רש"י י"ל דהכא שאני דכיון דהכהנים אסורים בנשותיהם ואין ראויים כלל לקיים סוכה דומיא דדירה בכה"ג לא חייבתם תורה בסוכה כלל, ומשא"כ בגוונא דאיירי הרמ"א ליכא גריעותא מצד הגברא אלא דהסוכה אינה ראויה לאיש ואשתו ובזה ליכא ליה פטור מסוכה אלא דלענין שינה אין מקיים בזה המצוה כיון דאי"ז דומיא דדירה ומשא"כ לענין אכילה חשיב שפיר דומיא דדירה ומקיים בזה מצות סוכה. ונראה דאף לדעת הגר"א שפ"י דהכא החסרון משום דאין להכניס אשתו בעזרה וא"כ החסרון הוא רק בסוכה דהא הגברא יכול לקיים מצות סוכה איש ואשתו שלא בשעת עבודה, מ"מ לא מיפטר מאכילה ושתיה בסוכה אלא בשעה

דף ג' ע"ב בגמ' הכל חייבים בסוכה וכו' מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו והני כהנים הואיל ובני עבודה נינהו לא ליחייבו קמ"ל נהי דפטירי בשעת עבודה בלא שעת עבודה חיובי מיחייב. ופירש"י דכיון דכהנים אין נזקקים לנשותיהם ברגל מפני עבודת הרגל ס"ד דלא יתחייבו בסוכה, ובהגהות הגר"א כאן הקשה דאי הטעם משום דאסורים בנשותיהם א"כ ליכא נפק"מ בין שעה שעושים עבודה לאח"כ, וע"כ צ"ל דהא דקאמר דשלא בשעת עבודה חייבים היינו כהנים שאינם עובדים, אבל כהנים העובדים פטורים אף שלא בשעת עבודה. והקשה דהא כל המשמרות שוות ברגלים, ופי' דהטעם דס"ד דיפטרו היינו משום דאין להכניס אשתו בעזרה ואין מתקיים בזה איש ואשתו, ומסיק דמ"מ שלא בשעת עבודה חייבים דמצו לישב בסוכה איש ואשתו, וכ"כ בקרבן נתנאל סוכה פ"ב ס"ז אות צ' ובשואל ומשיב מהדורא רביעאה ח"א סכ"ט ובהגהות רא"מ הורוויץ סוכה דף כ"ו ע"א ובבית מאיר כאן. [ויעויין בשמועת חיים יומא פ"ק ס"ל שכתב דחובת העבודה אף ברגל מוטלת רק על אנשי משמר אלא דלכל הכהנים איכא רשות ג"כ לעבוד ע"ש. ולפי"ז אולי י"ל קושיית הגר"א].

פרק ראשון – הכל מעריכין / סימן יח

פ"א שכתב דבירושלים כיון שלא נתחלקה לשבטים ליכא דינא דאכסנאי אסור ע"ש, וע"ע במלבי"ם נחמיה פ"ח פי"ז. ושו"ר בברכת פרץ פרשת אמור שהוכיח שעולי רגלים לא עשו סוכות, וביאר דהיו פטורים מדין הולכי דרכים ע"ש, [וע"ע בכתבי קה"י החדשים סוכה סי' קמ"ט מכתב להגר"ש עלברג ונדפס ג"כ בספרו שלמי שמחה ח"ד], וכ"כ במשך חכמה פרשת פנחס עה"פ וחגותם, וע"ע בקבא דקשייתא קושיא פ"א.

ובבהגר"א שם כתב עוד דבפירש"י בסוגיין נראה דלמסקנא דמחלק בין שעת עבודה לאח"כ אין הטעם משום איש ואשתו, והיינו דהגר"א פירש ברש"י דשעת עבודה היינו זמן שעושים עבודה ושלא בשעת עבודה היינו לאחר גמר העבודה, וא"כ ע"כ דאין הטעם משום איש ואשתו דהא מה"ט בעינן לפוטרים לגמרי, אלא ע"כ הטעם משום דבשעת עבודה א"א להו לישב בסוכה ולפי"ז ליכא ראייה מהכא דבעינן דומיא דדירה איש ואשתו ע"ש.

והנה בסוכה דף כ"ה ע"ב אמרינן דאבל חייב בסוכה ע"ש, ובשו"ת שער אפרים סל"ד הקשה מסוגיין דאמרינן דכהנים פטורים מסוכה בשעת עבודה כיון דאסורים בנשותיהם ומ"ש אבל דחייב, וכתב דלמסקנא הכא ניחא דחייב אף בשעת עבודה ע"ש, ודבריו תמוהים דאדרבה מלשון הגמ' נראה דדוקא שלא בשעת עבודה חייבים, [ועי' בא"ר או"ח סימן תר"מ סקי"ג והו"ד לעיל, ובברכי יוסף שם ובספר

ובמקום שאין ראוי הסוכה לאיש ואשתו, אבל אם היה ראוי לאכילה דומיא דדירה חייב בסוכה אע"פ שאין ראוי לשינה, ולהכי דוקא בביהמ"ק שאין ראוי לאיש ואשתו בין באכילה ובין בשינה פטור לגמרי, ומשא"כ הכא כיון דביום ראוי לישב שם דומיא דדירה חייב לאכול בה, ודוקא בלילה דא"א לישון שם מפני הצינה פטור באותה שעה מטעם דאי"ז איש ואשתו.

והנה בסוכה דף נ"ג ע"א איתא אמר ריב"ח כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו, ומסיק התם דהווי מנמנמי אכתפי דהדדי. ומקשים הא גם שנת עראי אסורה חוץ לסוכה והיאך הווי מנמנמי חוץ לסוכה, ועי' שו"ת התשב"ץ ח"א סימן ק'. ולפמ"ש"כ י"ל דקאי על הכהנים העסוקים בעבודת הקרבנות [וכדמשמע התם דאיירי בהנך שהיו עסוקים בעבודה, וריב"ח גופיה לוי היה ומן המשוררים על הקרבן היה וכמש"כ רש"י שם] ואינהו שפיר מיפטרי מסוכה כיון דאין נזקקים לנשותיהם וכמש"כ רש"י.

ואהי הרב אי"ש שליט"א העירני דקיי"ל דאכסנאי אסור בתשמיש עי' רמב"ם פכ"א מאיסו"ב, וא"כ כל ישראל היו פטורים מסוכה דהא בעינן איש וביתו, וכעי"ז כתב הא"ר או"ח סימן תר"מ שאבל פטור מסוכה משום שאסור בתשמיש, ואע"פ דהכא רק מקום זה אינו ראוי מ"מ לא גרע ממקום צינה שפטורין מסוכה, אמנם יעויין במשך חכמה פרשת וישלח פל"ה

והנה בפנים יפות פרשת שופטים הביא ילקוט עה"פ לא תטע לך אשרה וגו' דדריש דאפי' סוכה אסורה בהך לאו, וכתב בפנים יפות דמה"ט לא אכלו הכהנים קדשי קדשים בסוכה כיון דא"א להו לבנות שם סוכה מה"ט, ולדברינו הוא מבואר בסוגיין דאכילת הקדשים חשיב עבודה ופטורים מסוכה כיון דלא אפשר להו, והיינו משום הך לאו דלא תטע לך אשרה, [ולפי"ז דוקא קדשי קדשים הנאכלים בעזרה ולא קדשים קלים הנאכלים בירושלים דהא הנך קדשים מצי לאוכלם בסוכה], אכן יעויין באור שמח פ"ו מע"ז ה"י שהביא הפס' בנחמיה שישבו בסוכה בחצרות בית אלוקים וכתב דלא עשו הדפנות מעץ דאסור משום לא תטע אלא עשו הדפנות מעלי זית ועלי תמרים וכן הסכך, דבזה ליכא משום לא תטע ע"ש, ולפי"ז מצו לעשות סוכה בעזרה, [ויעויין ברוקח סימן רי"ט שפירש הפסוק שעשו הסוכות בעזרת נשים דהא בעזרה לא מצו לישב ע"ש], והדק"ל מ"ט הכהנים בשעת אכילה פטורים מסוכה. [ויעויין בס' בית יחזקאל להגר"י סרנא זצ"ל ענינים סוס"א שכתב לחלוק ע"ד האו"ש בזה, וע"ע בשו"ת תורת מרדכי סימן ס"ג]. והעירוני עוד דקיי"ל דלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש תוכן קודש לאכילת קדשים אבל אין שוחטים שם קק"ל והנכנס בטומאה פטור, וא"כ אפשר דליכא שם איסור דנטיעת עץ, ומצי לבנות סוכה ולאכול הקדשים שם. ויעויין להלן.

העיקרים להגר"ש אייגר ערך אונן ובקרבן נתנאל סוכה שם], ואפשר דכוונתו דלמסקנא אין פטור בכהנים משום דאסורים בנשותיהם וכמש"כ ולהכי שפיר מחייבין אבל בסוכה אע"פ דאסור באשתו.

ב. בעיקר מש"כ דשעת עבודה היינו זמן עבודה ממש, נראה פשוט דלא איירי אשעת עבודת הקרבן דהא ליכא חיוב סוכה אלא בשעת אכילה ושינה, אלא קאי לענין אכילת הקדשים דהוא עבודה יעויין יומא דף ס"ח ע"ב דאכילה צורך עבודה היא ושרי לאוכלם בבגד"כ, וע"ז אמרינן דפטורים באותה שעה מסוכה. ועי' בשואל ומשיב מהדורא רביעאה שם שכתב דאע"פ דשיירי המנחות הוו פת הבאה בכיסנין לבד ממנחת חוטא, מ"מ חייבת הקודש משוי לה קבע, ובאכילת קבע חייב בסוכה אף בפת הבאה בכיסנין ע"ש. [ויעויין בחכמת שלמה או"ח סימן קס"ח ס"ו].

ובאמת צ"ב בפירש"י שכתב דפטורים משום דלא אפשר להו ומ"ט אין יכולים לאכול בסוכה. ובלשון רש"י כתב דבשעת עבודה לא אפשר להו כעין תדורו, והיה אפ"ל דכוונתו משום איש ואשתו וכמש"כ בהגהות הגר"א דדוקא בעזרה א"א איש ואשתו ודלא כמו שפי' בהו"א דמשום דאסורים בנשותיהם, אכן בבהגר"א כתב דלפ"ד רש"י ליכא דין דאיש ואשתו כלל ואף במקום שאין יכול לדור דומיא דדירה מ"מ חייב בסוכה, וצ"ב טעם הפטור בשעת עבודה.

פטורים הכהנים מסוכה בשעת אכילה.

והנה בתוס' ע"ז דף ח' ע"ב ד"ה מלמד
מבואר דבמקום הסנהדרין שישבו
בחציה בחול איכא לאו דלא תטע כיון
דנכלל בקרא דאצל המזבח ועדיף משאר הר
הבית עייש"ה, והוא דלא כהשטמ"ק, ואפשר
דגם השטמ"ק לא פליג עלייהו בחציו
בקודש ולא התיר אלא בחציה בחול דאין
אוכלים שם קדשים, ולפי"ז א"ש.

והנה הרמב"ם פ"ה מביהב"ח ה"א כתב
דהר הבית היה כולו מקורה, ונדלא
כתוס' זבחים ל"ב ע"א סוד"ה ובטמאים],
ובתפא"י מדות פ"ב בועז סק"א הביא בשם
שלט"ג דאף העזרה היתה מקורה, ובתפא"י
נחלק ע"ז דדוקא הר הבית היה מקורה ולא
העזרה, וכן מוכח בתוס' יבמות ז' ע"ב ד"ה
זה דהעזר"ג לא היתה מקורה ע"ש, [וע"ע
ביאיר נתיבות תמיד עמ' קצ"ה], ונראה
דלדברי השלט"ג יש טעם נוסף מ"ט ל"מ
לעשות סוכה בעזרה, דהא היה מקורה
העזרה ול"ש לעשות שם סוכה. ובדעת
התוס' שכתבו דמצי לעשות סוכה בלשכת
ביהמ"ק ע"כ צ"ל דלא היה מקורה, ובאמת
מצינו במדות פ"ב מ"ה דהיה ד' לשכות
בעזרת נשים שלא היו מקורות, ואפשר
דכונת התוס' להנך לשכות, אכן לפי"ז לא
מצי לאכול שם קדשים, וא"כ ע"כ אכלו
הקדשים חוץ לסוכה, ואם כנים הדברים
יתיישב מה שהקשנו לעיל לדעת התוס' מ"ט
פטורים בשעת עבודה מסוכה הא מצי
לעשות סוכה ולאכול שם, ולפ"ד א"ש

ג. בתוס' בסוגיין כתבו דבלשכת ביהמ"ק
ובשאר מקומות ביהמ"ק מצו
לבנות סוכה, ובשטמ"ק גרס לשכת בית
המוקד. ומבואר בתוס' דשייך לבנות סוכה
בעזרה, [ובטעמא דליכא בזה משום לאו
דלא תטע עי' בספר דברות אריאל ס"ה ענ"א
שכתב דפלוגתא דתנאי היא אי אסור אף דרך
בית ע"ש], ולדעת השטמ"ק שרי עכ"פ
לעשות סוכה בלשכת בית המוקד, ומה
שנקטו בדוקא לשכת בית המוקד י"ל דס"ל
דהיה בנוי בחול ופתוח לקודש ולחול ולהכי
חציו היה קודש כדין לשכה הבנויה בחול
ופתוחה לקודש וחציו היה חול [עי' רמב"ם
פ"ה מביהב"ח ובפי' הר"מ קזיס מדות פ"א
מ"ו שכ"כ, וע"ע בס' יאיר נתיבות תמיד
עמוד כ"ה], וס"ל דדוקא בכה"ג שרי,
והטעם בזה נראה כמו שצדדנו לעיל דלשכה
הבנויה בחול ופתוחה לקודש ליכא בה
משום לאו דלא תטע. [ולענין אי איכא
בלשכת בית המוקד איסור ישיבה בעזרה עי'
שמועת חיים יומא פ"ג סי"א]. ולפי"ז נמצא
דשפיר מצו לאכול קדשים בסוכה דלא
מיבעיא לגירסת התוס' שלפנינו דיכולים
לבנות סוכה בעזרה, אלא אף לגירסת
השטמ"ק דדוקא בלשכת בית המוקד שחציה
חול [וכן בלשכה הבנויה כולה בחול] מצי
לבנות סוכה מ"מ מצו לאכול בסוכה כיון
דלשכה שחציה קודש קדושה לענין אכילת
קדשים. וצ"ע דלעיל נתבאר דהא דאמרינן
דכהנים בשעת עבודה פטורים מסוכה קאי
לענין אכילת קדשים וטעמא משום דלא
אפשר להו, אכן לדעת התוס' צ"ע מ"ט

היתה לצורך ביהמ"ק אלא לאפרושי מאיסורא שייך איסור הכל בכתב ע"ש. ובשו"ת בית יצחק שם כתב דבלשכה הפתוחה לקודש אע"פ שתוכה קודש לאכילת קדשים מ"מ שרי לבנות שם וליכא ע"ז הכל בכתב, וע"ש עוד.

עוד יל"ע, דלדעת המרדכי דסוכה שאינה ראויה לשינה פסולה, א"כ לא משכח"ל סוכה בעזרה, ועי' בשואל ומשיב שם ובבית יצחק שם, ובאמת יעויין בירושלמי יומא פ"ג ה"ב דהכה"ג בליל יוהכ"פ ל"מ לשכב בעזרה כיון דאין ישיבה בעזרה אבל מצי להסמך על הכותל ולישן, וכן יש להוכיח מדברי הגמ' בסוכה דף נ"ג ע"א דאמרינן שם דהווי מנמנמי בשמחת בית השואבה אכתפי דהדדי, וע"ע בקידושין דף ע"ח ע"ב, [ומצינו אצל יעקב שאמר מה נורא המקום הזה וכו' וע"ש ברש"י שאמר אילו ידעתי לא ישנתי]. ועי' שמוע"ח יומא פ"א ס"ז סק"ד. עוד דנו דכיון דירושלים לא נתחלקה לשבטים ל"מ לעשות שם סוכה דהוי כמסכך ברה"ר, ועי' שו"ת אור המאיר סכ"ו ושו"ת אמרי יושר ח"ב סימן קל"א.

ה. ברוקח סימן רי"ט הקשה אהא דכתיב שישבו בסוכה בחצרות בית אלוקים, והא אין ישיבה בעזרה, ותירץ דקאי אעזרת נשים ע"ש, והו"ד לעיל. ולכאורה קושייתו אלישנא דקרא דנקט לשון ישיבה, אכן יל"פ באופ"א דס"ל דאם א"א לישיב ע"כ לא קיימו מצות סוכה, וכ"כ בחידושי הגר"י אייבשיץ הנדמ"ח מכת"י על הש"ס

דדוקא בעזרת נשים מצו לעשות סוכה אי משום דליכא לא תטע אי משום שלא היה מקורה ולהכי בשעת עבודה ע"כ לא אכלו בסוכה. ולגירסת השטמ"ק שם' לשכת בית המוקד צ"ל דהך לשכה לא היתה מקורה, ויעויין בראב"ד תמיד דף כ"ה ע"ב שכתב דלא מצו לעשות עלייה בלשכת בית המוקד שהיה לחוש פן יובער האש בתקרת בית המוקד ע"ש, ומשמע דנקט דלא היה מקורה, ואפשר דמה"ט נקטו התוס' לגי' השטמ"ק הך לשכה. וע"ע בשו"ת בית יצחק או"ח ס"ה ואה"ע ח"ב סימן קכ"ה. [ואגב יש לציין דבספרא אמור פרשה י"ב איתא יכול תהא סוכה לגבוה וכו', ופי' הר"ש והראב"ד דס"ד דבעי לעשות סוכה בהר הבית מלבד הסוכה לישיב בה, וע"ש בקובץ הערות מהגר"י הוטנר על פי' רבינו הלל מש"כ בזה].

ד. **עוד** יל"ע אי מצו לעשות סוכה בעזרה מדין הכל בכתב, דקיי"ל דאין להוסיף על העזרה אפי' בנין עראי, וכדאיתא בסוכה דף נ"א ע"ב, דאמרינן התם דגזוזטרא שהקיפו בעזרת נשים לשמחת בית השואבה קרא אשכח ודרוש אבל בלאו טעמא היה אסור מטעם הכל בכתב ע"ש, והתם הוי בנין עראי דמה"ט ליכא משום לאו דלא תטע עי' רמב"ם פ"ו מעכו"ם ה"ו ובראב"ד שם. [אכן י"ל דכונת הגמ' לענין הזיזים שע"ז עמד הגזוזטראות דהם היו קבועים בכותל, ועי' תורת הקודש ח"ב סי"ג ובאגרות משה או"ח סל"ט]. ועי' במהרש"א סוכה שם דדוקא משום שהגזוזטרא לא

דף ג' ע"ב רש"י ד"ה ובני עבודה. ואין יכולים לדור איש ואשתו בסוכה שאין נזקקים לנשותיהם. בשו"ע או"ח סימן תרל"ט סעיף א' כתב דאין לעשות תשמיש בזוי בסוכה, ובט"ז שם סק"ד כתב דאין תשמיש המטה בכלל זה יעו"ש שהוכיח כן, ובאמת הוא מבואר להדיא בסוגיין דבעינן שהסוכה תהא ראויה לדור איש ואשתו וכמו שפירש רש"י.

עמוד ת"י בדעת הרמב"ם פ"ו מסוכה הי"ב שכתב דכשמברך בעמידה לישב בסוכה חשיב עובר לעשייתו, ומבואר דהמצוה היא דוקא בשעת הישיבה, וכתב דמה"ט לא אכלו הכהנים בביהמ"ק בסוכה דכיון דאין יכולים לישב בעזרה בשעת אכילתם [עי' תוס' יומא דף כ"ה ע"א ד"ה אין] ל"מ לקיים המצוה. וע"ע ברכת אהרן (לוינ) ברכות מאמר קצ"ז סק"ה.

הערה

סימן יט

הערה

בענין נשים בציצית ובכלאים

אוצר החכמה

הערה

דא"כ כתבו דבעי שהלמד יהא מוכח ולא המלמד, וא"כ הכא דרק המלמד מוכח וכדאמרינן שם, לא מצינן למילף סמוכים, ולהכי ס"ל דחייבות בכלאים. אמנם אכתי צ"ע דהא במופנה לא בעינן שיהא הלמד וכמבואר שם, וא"כ אכתי מצי למדרש סמוכין כיון דהמלמד מופנה, ואפשר דכיון דדרשינן הך סמוכין לכלאים בציצית תו אינו מופנה ולהכי לר"י דבעי מופנה ליכא למילף מהכא גם לפטור נשים מכלאים.

ודאיתנין להכי י"ל דכמו שאינו מופנה ה"נ אינו מוכח דהא איצטריך לדרשא אחרינא ואינו מוכח דאית להך דרשא, אכן אפשר דחלוק מוכח ממופנה, דמוכח הוא ראיה דהכא בעינן למידרש הסמיכות ואחר

דף ג' ע"ב בתוס' ד"ה הני. הקשה הר"י מאורליינש וכו'. בתוס' יבמות דף ד' ע"א ד"ה דכתיב הוכיחו דנשים חייבות בכלאים ולא ילפינן לפוטרים מדסמוכים לציצית, מהא דאמרינן בביצה דף י"ד ע"ב דכלאים למאי חזו. ובחי' רע"א שם הקשה דהגמ' בביצה י"ל דקאי לר' יהודה [דאיירי שם במתני'] דלדידיה נשים חייבות בציצית וממילא ה"ה חייבות בכלאים, אבל לדידן דפטורות מציצית י"ל דפטורות ג"כ מכלאים.

והעירני הרב פנחס ליפקוביץ שליט"א די"ל עוד עד"ז דר' יהודה לשיטתו דס"ל דלא דרשינן סמוכים אלא כשמוכח או מופנה, ובתוס' יבמות שם ד"ה